

Inatsisartuni ilaasortaq, Kristian Jeremiassen, Inuit Ataqtigiit
Maani/

§ 37 naapertorlugu apeqqutegaammur nr. 2022-12 imeqqutaallanik mannissarsinnaanerup inerteqqutaaneranut tunngasumut akissut

Inatsisartut suleriaasissaanni § 37-imi imm. 1 naapertorlugu apeqqutinik Naalakkersuisunut nassiussaqaarsimavutit, imeqqutaallat manniinik mannissarsinnaanerup inerteqqutaanera pillugu. Apeqqutitit uanga suliaasaqarfigisannut akisassanngortinneqarsimapput.

Ulloq: 26-01-2022
Suliap normua: 2022 - 1411
Akt normu: 19064672

Postboks 269
3900 Nuuk
Oqarasuaat (+299) 34 50 00
Fax: (+299) 34 63 55
E-mail: apn@nanoq.gl
www.naalakkersuisut.gl

1. Imeqqutaallat manni qanga mannissarneqarnissaat inerteqqutaalerpa?

Akissut. Imeqqutaallat manniinik mannissarneq inerteqqutaalerpoq *Timmissat illersorneqarnerat pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 38, 6. december 2001-imeersoq* atuutilersinneqarmat. Timmissat pillugit nalunaarutit tallimat nutarteriffiqineqarnerini imeqqutaallat manniinik mannissarsinnaanerup inerteqquteqarneq attatiinneqarsimavoq.

2. Sooruna killeqanngittumik imeqqutaallat manniliarneq inerteqqutaasoq?

Akissut. Mannissartarnerit inerteqqutinngortinneqarnerat atuutsinneqalerpoq imeqqutaalaqassuseq ernummatigineqalerpat, tassa 2001 sioqqullugu kisitsisarnerit takussutissaqartitsimmata imeqqutaallat ikiliartorneri. Ernummatigineqartullu marluupput mannissartoqartarneranik aallaaveqartut:

- 1) mannissartoqareernerata kingorna ikinnerusunik piaqqiortoqartarneranik kinguneqartarnera, aammalu
- 2) mannissartoqartarnera timmiaqarfimmi akornusersuisarpoq timmissallu peqqissaannut aamma amerliartornissaannut akornutaasarluni.

Kitsissunnguit taannaavoq Kalaallit Nunaanni timmiaqarfinni assigiinngissitaarfiunerpaasoq, timmissat assigiinngitsorpasuit piaqqiorfigisaat, imeqqutaallallu ilaapput.

Imeqqutaallat nunatsinni timmissanik immarmiittartunit allanit allaanerussutigaat siullertut nunaannarmi manniliortaramik, taamalu teriannianit innarleruminarnerujussuusaramik. Aappaattullu piaqqisarneri nikerarsinnaasorujussuusarluni, sumiiffiit ilaanni ukioq ingerlasinnaalluni manniliortoqanngilluinnarluni. Kitsissunnguanilu tamanna kingullermik pivoq 2018-imi.

3. Imeqqutaallat manniisa mannissarneqartalermissaat pillugu suliniutinik sunik aallartitsiniarpat?

Akissut. Naalakkersuisut imeqqutaallat manniinik mannissartarnerup aallarteqqinnissaanik pilersaaruteqanngillat. Naalakkersuisut nalunngilaat imeqqutaallat manniinik mannissartarneq kulturikkut tunuliaquteqartoq. Taamaattoq Naalakkersuisut naalakkersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiissummut innersuussippat, tassa pinngortitamit

pisuussutiniq atuineq piujuartitsinermik tunngaveqartumik ingerlanneqassasoq. Imeqqutaallaat manniinik atuisoqassappat imeqqutaallat pilersaarusiukkamik alaatsinaallugit nakkutigineqarnissaat qulakkeerneqartariaqarpoq, taamaasilluni manninnik katersinerup kingunerisai nalunaarsorneqarsinnaassammata. Kitsissunnguani nunatsinni allanilu imeqqutaallanik alaatsinaannissaannut atorneqartussamik nakkutilliissusiortoqarnikuunngilaq. Suliniut taama ittoq immikkut aningaasaliiffigineqartariaqassaaq, maannakummi aningaasaliisoqarnikuunngilaq.

Pinngortitaleriffimmiit sumiiffimmi ornigulluni nalunaarusiami 2018-imeersumi innersuutigineqarpoq Kitsissunnguani misissuisarnerit kisitsisarnerillu utikattumik malinnaaffiginninniariarluni ukiut 6-7 qaangiukkaangata pisarnissaat inassutigalugu. Aammalu terinniat ikilisarneqarnissaat ilanngullugu innersuussutigineqarpoq. Misilittakkat erseqqissumik takutippaat terianniat imeqqutaallallu uumasooqatigiissinnaanngitsut.

Suleqatigiissitaq pisorta qarfinnit assigiinngitsuniit aallartitaqartoq siusinnerusukkut pilersinneqarnikuuvoq, qeqertani timmissat pitsaanerumik illersorneqarnissaat siunertaralugu, tassunga ilaalluni ingammik terianniat qeqertaniittut nungusarniarneqarnissaat. 2019-imi aamma 2020-mi teriannissanut pullatit 30-it pisiarineqarput aammalu qeqertat pullasersorfigineqarlutik. Suliniut piniarnermut nakkutilliisut aamma sumiiffimmi aalisartut piniartullu suleqatigalugit ingerlanneqarsimavoq. Ajoraluartumik teriannissanik pisaqartoqanngilaq.

4. Qaqugu kitsissunnguani eqqaanilu qeqertani imeqqutaallat manniliartoqarsinnaanngussua?

Akissut. Imeqqutaalaqassutsip inissisimanera ilisimaneqarlertinnagu Naalakkersuisut imeqqutaallat manniinik mannissartarnerup aallarteqqinnissaanik pilersaaruteqanngillat, aamma ilisimasap taassuma takutippaa, mannissartarnerup ammaateqqinnissaa illersorneqarsinnaanngitsoq. Imeqqutaalaq pillugu paasissutissat ilanngussami takukkit. Aammattaaq siusinnerusukkut misissuinerit takutissimasaat tassa malunnaatilimmik appariarsimanerinit pissutaasoq paasissallugu pisariaqassaaq. Nr. 3 naapertorlugu imeqqutaalaqatigiit pilersaarusiukkamik alaatsinaallugit nakkutigineqartariaqarput, manninnik katersinerup sunniutai nalunaarsorneqarniassammata. Piniartut atuisullu ilisimasaannik katersinissaq aamma eqqartorneqarsinnaavoq, taamaattorli nuna tamakkerlugu suliniummik suliaqarnissamik pisariaqartitsisoqarsinnaalluni, sumiiffiit pineqartut kisiisa pinnagit.

Qeqertani nakkutilliisoqalernissaa siunertaralugu taamanikkut Pinngortitamut Avatangii-sinullu Naalakkersuisoqarfiusoq aningaasaateqarfinnut assigiinngitsunut qinnuteqarpoq, 2019-ip aasaanerani Kitsissunnguani qaammatini pingasuni nakkutilliisoqarsinnaanera siunertaralugu. Ajoraluartumik qinnuteqaatit tamarmik itigartinneqarput, nakkutilliisoqarnissarlu piviusunngortinneqanngilaq. Akornusersuutit alaatsinaanneqartut ilagaat angallatit saneqquttuniit qeqertat eqqissisimatitaasut niuffigineqartarnerat, kiisalu imartap qanittuani arnarluit suanniartunit aamma akornusersuisoqarsinnaasarpoq. Kiisalu aamma naammattoorneqartarsimapput unioqqutitsinikkut imeqqutaallat manniinik aammalu timmissat allat manniinik katersisimasunik, taamaasilluni aamma peqassutsimut innarleeqataallutik.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Aqqaluaq B. Egede
Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq

Ilanngussaq: imeqqutaallat pillugit paasissutissaq

Ilanngussaq:

Imeqqutaalaq Kalaallit Nunaanni, najoqqutaq: Pinngortitaleriffiup nittartagaa imeqqutaalaq pillugu allaaserisaq

Piaqqiorfik

Imeqqutaallat nunatsinni nalinginnaasumik ataatsikkut piaqqiortarput, ikittunnguaniit hunnorujukkaanut, ilaannilu tuusintilikkaarlutik piaqqiortarput. Piaqqiorfiit tamatigut qeqertaasarput mikisut, tamakkunani imeqqutaallat inunnit teriannianillu akornusersorneqarneq ajorlutik. Imeqqutaalaq siullermik marlunnik ukioqarluni piaqqisarpoq. Piaqqiorniat nunatsinni piaqqisarfirminnut maj/junip ingerlanerani tikittarput. Sissami sioqqani imaluunniit paarnaqutini immap qanittuani ulluliorput. Imeqqutaalaq tamatigut marlunnik mannilarpoq, qaqutigoornerusumik ataaseq imaluunniit pingasut, taakku sapaatip akunneri pingasut miss. ivaneqartarlutik. Piaqqat ullutik ullut marluk miss. qaangiukkaangata qimattarpaat, ungasinngitsuniittarlutik. Piaqqat tingisinnarlertarput sapaatip akunnerit pingasut-sisamat miss. ingerlaqqinnerani. Ukiuni neriniarfiluffiusuni, immaqa silap pissusaata allanngorneranik imaluunniit immap pissusaata allanngortorsimanagerinik kingunerusumik, piaqqat inuusuttunngortussat ikilisarput. Silarloqattaartoqarpat assullu siallerfiuppat aamma piaqqiorneq eqqorneqarsinnaavoq. Imeqqutaallat piaqqiortarnerat piffimmiit piffimmut nikerartorujussuusarpoq, piaqqiorfiunngitsunillu ukioqartarnera akuttoqatigiimmik piasarluni.

Kalaallit Nunaanni imeqqutaallat erniorfi aapparillu manniliortartut amerlassusiat ukiumiit ukiumut allanngorarsinnaasorujussuupput taamaattumillu imeqqutaallat amerlassusileruminaapput. Kalaallit Nunaanni ukiuni imeqqutaallat amerlasuut manniliorerisa nalaani aappariit manniliorsinnaasut ikinnerpaamik 65.000-iussangatinneqarput taakkungangalu 75 %-init amerlanerusut Kitaani manniliortarput.

Amerlassusaasa ineriartornerat pillugu paasissutissat pitsaanerpaat Kalaallit Nunaanni imeqqutaalaqarfii pingarnerpaavanni Qeqertarsuup Tunuani Kitsissunnguani pissarsiari-neqarsinnaapput. 2002-2006-ip nalaani kisitsinerit takutissimavaat piaqqioqatigiikkaartut 16.000 aamma 22.000-it missaaniittarsimasut. Ukiunili tullinnguuttuni annerusumik kisitsi-soqaqqissimangilaq, nunaqavissuniilli alakkarneqartarnerat malillugu, teriannissat qeqertani takussaagalutuinnartillugit, imeqqutaallat amerlassusaat malunnartumik appangaatsiarsimavoq.

Kitaani imeqqutaallat 1900-kkut qeqaniilli ikiliartulersimagunarput. Siusinnerusukkut qanoq amerlatigisunik imeqqutaalaqarsimanageranik ilisimasaqannginneq aamma erniorfiisa ataasiakkaat patajaatsuusanginnerat pissutigalugit imeqqutaallat amerlassusiler-nissat ajornakusoorsimaqaaq.

Nunatsinni imeqqutaalaqarfinni annerpaami, Qeqertarsuup Tunuani Kitsissunnguani, imeqqutaallat 1940-mi aapparikkuutaat 100.000-it missaaniittut Finn Salomonsenimit naatsorsorneqarsimavoq. Piffissami tassani piaqqisartut aapparikkuutaat 20.000-it missaaniissimapput. Ukiunilu kingullerni kisitsik taanna annertuumik appasinneruvoq. Imaangilarli Kalaallit Nunaata kitaa tamakkerlugu taamaattoqartoq.

Ummannap eqqaani 2000-imi kisitsinerit ilimanarsisippaat piffissami 1905-1920-mi kisit-sinernut sanilliullugit imeqqutaallat aappariit manniliorsinnaasut ikileriarujussuarsimasut.

Kalaallit Nunaanni inoqarfeqanngitsuni imeqqutaallat erniorsinnaasut amerlassusiat iluamik ilisimaneqanngillat, Tunup Avannaani Zackenbergimi ilisimatusarfiup eqqaani imeqqutaallat erniorfiat ataaseq eqqaassanngikkaanni. Imeqqutaallat ikiliartorsimane-rannik takussutissartaqanngilaq.

Sumiiffiit pingaarutilit

Imeqqutaallat siammarsimaffiginerusaat Qeqertarsuup Tunuaniipput, Uummannap aam-ma Upernaviup eqqaani. Timmissanut taakkununnga sumiiffik pingaaruteqarnerpaaq tassaavoq Kitsissunnguit, Qeqertarsuup Tunuata kujataatungaaniittoq, pingaarutilittullu tulliuvoq Qeqertat (Schades øer) Uummannap eqqaani avannaatungaaniittoq.